

קזחת טראמפ

אריה קרמפף • דנה אמיר • ננה אריאל • גל כץ • ג'ואן רינאוי • תהל פרוש • מיכאל זכים •
יוספה רז

אחרי שהובס, נשפט וסולק כמעט מכל במה ציבורית – דונלד טראמפ חזר. חדור ברגשי נקם, הוא עומד להפוך שוב לאיש החזק ביותר בעולם. עכשיו כבר ברור שהוא אינו תופעה חולפת אלא אדם ששינה את הפוליטיקה האמריקנית והעולמית לבלי היכר. אבל מה מייצג טראמפ של 2024? מהי הליבה האידיאולוגית של הטראמפיזם? על איזה יסודות פוליטיים, כלכליים ופסיכולוגיים נשענת ההצלחה שלו, ואיזה עתיד מביאה עימה בחירתו מחדש? פרויקט מיוחד

נובמבר 2024

מה רוצה MAGA?

אריה קרמפף

במרכז החזון הטראמפי עומדת הקריאה להחזיר את אמריקה לגדולתה: "Make America Great Again". קריאה זו משמשת ככותרת לתנועה חברתית-פוליטית - MAGA - והיא עוררה ביקורת בשל הניחוח הגזעני שלה ולגלוג מצד כלכלנים ליברלים בשל מה שנראה כחוסר היגיון כלכלי. למה מתכוון טראמפ כשהוא מדבר על גדולתה של אמריקה בעבר?

כדי לפענח את קריאתו של טראמפ להחזיר את אמריקה לגדולתה עלינו לשאול: לאיזה עבר מונומנטלי הטראמפיזם נושא את עיניו? עבור מי שעוקב אחר התבטאויותיו של טראמפ ומכיר מספיק את ההיסטוריה הכלכלית של ארצות הברית התשובה פשוטה: טראמפ מבקש להחזיר את אמריקה לעידן הלאומיות הכלכלית במחצית השנייה של המאה התשע-עשרה, שאופיין בצמיחה המהירה של תאגידים

הענק בענפי הנפט, הרכבות, הפלדה, המחצבים והבנקאות. תקופה זו כונתה באירוניה על ידי מארק טוויין "העידן המצופה-זהב" (The Gilded Age), כדי להזכיר כי מי ששילם את המחיר של תור הזהב התעשייתי האמריקני, שהפך את ארצות הברית למעוז הייצור העולמי במאה העשרים, היו העובדים הלא מאורגנים והמעמדות הנמוכים.

תאגידי ענק כמו סטנדרד אויל (Standard Oil), תאגיד הפלדה האמריקני (U.S. Steel Corporation), חברת הטבק האמריקנית (American Tobacco Company), ג'נרל אלקטריק ותאגיד בל נהנו כולם ממעמד מונופוליסטי בכלכלה האמריקנית, בחסות המשטר הפרוטקציוניסטי שהגן עליהם מפני תחרות עם תאגידי בריטיים, והם אלו שהפכו את ארצות הברית למעצמה כלכלית במאה העשרים. מי ששמע את טראמפ מדבר בהערצה על היוזמות העסקיות והטכנולוגיות המוצלחות של אילון מאסק יכול היה לשמוע את הגעגועים למשפחות הטייקונים האמריקנים - רוקפלר, קרנגי וג'יי. פי. מורגן - המייצגים את הגרסה של אמריקה שאליה טראמפ נושא עיניו.

עידן התיעוש המהיר של אמריקה הגיע לסיומו בתחילת המאה העשרים, כאשר המדינה נעשתה פרוגרסיבית יותר, פדרליסטית יותר ובינלאומית יותר. בעשורים הראשונים של המאה העשרים התחזקו ארגוני העובדים, והמונופולים התעשייתיים פורקו והוגבלו באמצעות חקיקה פדרלית. הרפורמות הממשליות והכלכליות שהושתו על הכלכלה האמריקנית במסגרת הניו דיל לאחר השפל הגדול הביאו את עידן משפחות העושר לסופו, וסימנו את הולדתו של העידן הפורדיסטי, שהיה חברתי, שוויוני ומוסדר יותר. ההון אולף על ידי סוכנויות המדינה הפדרליות החדשות.

באותה תקופה, ולא במנותק, נטשה ארצות הברית את מדיניות הבדלנות שלה לטובת בינאום פוליטי וכלכלי. התהליך החל במעורבות האמריקנית בעיצוב הסדר העולמי לאחר מלחמת העולם הראשונה, עם פרסום 14 הנקודות המפורסמות של הנשיא וילסון שהיו בסיס לעיצובו של חבר הלאומים, הגרסה המוקדמת של ארגון האומות המאוחדות; והמשיך, ביתר שאת, עם פיתוח החזון העולמי של פרנקלין רוזוולט במסגרת רפורמות הניו דיל והמימוש של אותו חזון בהסכמי ברטון וודס בסוף מלחמת העולם השנייה. הנחת היסוד של חזון זה הייתה כי סדר עולמי המבוסס על כללים בינלאומיים ושיתוף פעולה בין כל המדינות הוא אינטרס אמריקני. הקמתו של הבנק הפדרלי ב-1914 הייתה חלק מתהליך הבינאום הכלכלי של ארצות הברית - הפד האמריקני היה אבן הפינה של פרויקט הפיכת הדולר למטבע בינלאומי, תוך פגיעה ביכולתם של המוסדות הבנקאיים המקומיים להיענות לביקוש האשראי המקומי, ובפרט מצד העסקים הקטנים והמגזר החקלאי.

ממשל קלינטון יישם את האידיאולוגיה הבינלאומית באופן קיצוני במיוחד. ביל קלינטון, בגיבויו יו"ר הבנק הפדרלי אלן גרינספן, הציב בראש סדר העדיפויות את מעמדה הבינלאומי הכלכלי של ארצות הברית, על חשבון האינטרסים של התעשיות הכבדות המקומיות - במה שכונה "מדיניות הדולר החזק". במסגרת האידיאולוגיה הגלובליסטית, קלינטון הקים את איחוד הסחר הצפון-אמריקני (NAFTA) ואת ארגון הסחר העולמי (WTO), וקידם את קבלתה של סין לארגון.

ההשלכות של הקלינטוניזם מוכרות, והן היו מצע לצמיחת הטראמפיזם: המגזר הפיננסי האמריקני שגשג וכך גם תעשיית ההייטק, אך התעשייה הכבדה האמריקנית חוסלה והמעמד הבינוני קמל. מנקודת המבט של הטראמפיזם, ממשל קלינטון, בתמיכת קבוצה קטנה של יועצים כלכליים והמגזר הפיננסי, שירת את האינטרסים של שני סקטורים כלכליים קטנים שהזניקו את העשירון והמאיון העליונים, ובכך סלל את הדרך לצמיחה המטאורית של הכלכלות העולות.

ביידן ניסה לתקן את הנזקים של קלינטון באמצעות מדיניות הפיתוח הכלכלי שלו. אולם מנקודת המבט הטראמפיסטית האסטרטגיה של ביידן לא יכלה להצליח משום שהייתה חלקית: ביידן ביקש לנהל מדיניות פיתוח, אבל לא התכוון לאמץ מדיניות פרוטקציוניסטית וכמובן לא התכוון לצמצם את הוצאות הסיוע לבעלי הברית של המדינה. הוא עדיין ייחס לשיקולים של מדיניות חוץ משקל רב, שהגביל אותו בזירה המקומית.

כאשר טראמפ מדבר על החזרתה של אמריקה לגדולתה הוא מבקש לחזור אחורה עד לעידן המצופה זהב, שבו תאגידי הענק האמריקנים פעלו באופן חופשי בזירה המקומית ונהנו מהגנה מפני תעשיות מתחרות זרות. לתפיסתו, ארצות הברית צריכה לנטוש את התפקיד של מנהיגת העולם, להפסיק להתנהג כמו הגמון, ולאמץ זהות של מדינה מתפתחת או לכל היותר כלכלה עולה. חזון זה – ואני מתעקש לכנות אותו חזון – תואם את ההערכות שלפיהן בעשורים האחרונים ארצות הברית איבדה את מעמדה כהגמון.

מדוע נקודת המבט הזו חשובה? משום שאסור לנו, המחנה שתמיד סבור שההיסטוריה והתבונה בצד שלו, לחשוב ש-74 מיליוני מצביעים לטראמפ הם אידיויטים גמורים. בואו נשים לרגע בצד את הדמות המגוחכת הזו שנקראת טראמפ, ונתעקש למצוא את ההיגיון הפנימי שההיסטוריה מציבה לפנינו ולנסח אותו בצורה המוצלחת ביותר האפשרית, גם אם טראמפ עצמו אינו מצליח לעשות זאת. כאשר טראמפ אומר לאזרחים האמריקנים "בואו נחזיר את אמריקה לגדולתה" הוא רוצה לומר: "במשך כמאה שנים – לכל הפחות שמונים – החזקנו על גבנו את הסדר העולמי ושילמנו על כך מחיר. כעת אמריקה סיימה את התפקיד ההיסטורי שלה כהגמון. בואו נקדים את ההיסטוריה ונתאים את עצמנו למציאות החדשה באמצעות הכרה במגבלות העוצמה שלנו, לפני שההיסטוריה תכפה עלינו דעיכה כתוצאה מקונפליקטים ומיזמים גלובליים שהחברה האמריקנית כבר לא יכולה לעמוד בהם. צר לנו, אבל העולם צריך לחפש לעצמו הגמון חדש".

פרופ' אריה קרמפף הוא פרופסור חבר במכללה האקדמית של תל אביב-יפו. הוא עומד בראש התוכנית הבינתחומית לפילוסופיה, כלכלה ומדע המדינה.

דמותו הסכיזו־פרנואידית

הבחירה בטרומפ מסמנת, יותר מכל דבר אחר, את הייאוש הגדול שבו מצוי הציבור האמריקני. ייאוש זה, כאשר הוא מצטבר, נוטה להתגלם בצורות שונות של שבירת כלים והחרבת הכללים. זוהי בחירה במי שמגלם יותר מכול את דמות הבריון המצפצף על כללי המשחק, הבוחל בכל חוק, הבז לכל צורה של משמוע, מי שמייצג באופן המזוקק ביותר כוחנות שאיננה מתנצלת ואיננה עסוקה בייסורי המשא ומתן עם אלה שלהם היא נוגעת. אפשר לומר שהבחירה בטרומפ מבטאת את המיאוס מכללי המשחק המפותחים, המודרניים, כשלעצמם.

הפסיכואנליטיקאית מלאני קליין הציעה את קיומן של שתי עמדות בסיסיות בתוך הנפש: העמדה הסכיזו-פרנואידיה והעמדה הדפרסיבית. אלה הן עמדות נפשיות שעל פיהן האדם מעצב את קשריו עם עצמו ועם עולם האובייקטים הפנימי והחיצוני שלו. במונחים התפתחותיים, העמדה הסכיזו-פרנואידיה מבטאת מצב התפתחותי ראשוני מאוד, בעוד העמדה הדפרסיבית (שלמרות שמה לא משתמע ממנה דיכאון במובן הקליני, אלא דיכאון במובן של השלמה מלנכולית עם מגבלות הקיום והנפש האנושית) היא ביטוי למצב התפתחותי ותודעתי מפותח יותר. במצב הצבירה הסכיזו-פרנואידי העולם מחולק לטוב מוחלט ולרע מוחלט, ומה שמאפיין אותו הוא פחד מפני האיון של האני על ידי האחר. לעומתו, מצב הצבירה הדפרסיבית תופס את המורכבות והחלקיות ומכיר בכך שהאהבה והשנאה, הטוב והרע, מתקיימים בו בזמן כממדים שונים של כל אירוע ושל כל אדם או קולקטיב חברתי. מה שמאפיין את מצב הצבירה הדפרסיבית איננו הפחד מפני האיון של העצמי על ידי האחר, אלא דווקא הפחד מפני פוטנציאל הפגיעה של העצמי באחר. לעומת הפחד הפרנואידי ותחושת העוול המתמיד המאפיינות את העמדה הסכיזו-פרנואידיה, העמדה הדיכאונית מלווה בקבלת החלקיות, האחריות והאחריות, ולכן גם נותנת לשנאה הגולמית הזדמנות להפוך לתהליך בריא של אָבּל.

דמותו הסכיזו-פרנואידיה של טראמפ והמסרים הסכיזו-פרנואידיים שהוא מבטא יוצרים אשליה שלפיה הוא עשוי להביא את המהפכה המיוחלת, שתסרטט מחדש את גבולות הקיום כך שיהיה אפשר לא רק לשאתם אלא גם להבינם. תפיסת העולם שהוא מייצג דומה יותר מכול לתפיסת העולם האינפנטילית של ילד בלתי מפותח: המורכבות מגורשת אל מחוץ לגבולות התודעה והאחריות, והמפה המשוטחת הופכת את העולם לכזה שאפשר להשתלט בקלות על הכללים המבנים אותו. עבור לא מעט אנשים הדבר מהדהד את הגעגוע לדימוי של עולם האתמול; עולם שאופיין במצג עניינים מורכב פחות ומייסר פחות, ושהתביעות שלו מאזרחיו היו ברורות: לבחור לאיזה צד הם שייכים, להיות נאמנים באופן חד-משמעי, להפריד באופן שאיננו ניתן לטשטוש בין מה ומי שיש לארח ומה ומי שיש להדיר.

המציאות המורכבת הנוכחית, שבה ייצוגי הקורבן והתוקפן מעורבבים באופן המקשה על ההבחנה ביניהם, מיוצגת למעשה לא על ידי תוקפנים וקורבנות אלא על ידי "תוקבנים" (קורבנות שהם תוקפנים, תוקפנים שהם קורבנות), בלשונו של הפסיכואנליטיקאי יהושע דורבן. מציאות זו נתפסת בידי הרוב המכריע של האזרחים לא רק כמשימה מאתגרת, אלא גם כסוג של מתקפה מכוונת על האפשרות להבין את העולם ולהתנהל בו.

הפיתוי של טראמפ קשור בדיוק בזה: הוא מציע לציבור הבוחרים שלו תמונת עולם קלה לתפעול, המחזירה את תהליכי האבל למצב הצבירה של השנאה הגולמית ומפעילה פרקטיקות תואמות של המלכה והדחה. החלום האמריקני - על פי טראמפ - הוא חלום פרימיטיבי על עולמם של גיבורי-על. כמה לא מפתיע עיוורונו הגמור לכך שדמותו, המקדשת את הפיצול בין גיבורי-על ונבלי-על, מייצגת באופן עגום דווקא את השילוב ביניהם.

פרופ' דנה אמיר היא פסיכולוגית קלינית, פסיכואנליטיקאית מנחה בחברה הפסיכואנליטית בישראל, ראש מסלול הדוקטורט הבינתחומי בפסיכואנליזה באוניברסיטת חיפה, משוררת וסופרת.

שקרון אבל אותנטי

ננה אריאל

רגע אחד בעצרת של טראמפ בפנסילבניה כמה שבועות לפני הבחירות היה סמלי במיוחד. אחרי עיכובים ושיבושים, בשלב כלשהו אמר המועמד לנשיאות: "בואו נפסיק עם השאלות, בואו פשוט נקשיב למוסיקה". במשך כארבעים דקות הוא עמד מול הקהל והשמיע את השירים האהובים עליו. בפרשנויות בתקשורת הדמוקרטית האירוע הוצג כעצלות של טראמפ, כהימנעות משאלות קשות, ואפילו כסימפטום של גילו המבוגר. אבל מי שיצפה בתיעוד יגלה אדם עם נוכחות מלאה חן וטקט שמבין שהקהל מאס בפסאדה של הדיבור הרציונלי, ובוחר לוותר על הדיון לטובת בילוי משותף. ויתור ספונטני על הנאום המתוכנן בשם האותנטיות הוא טקטיקה פופוליסטית ידועה שטראמפ השתמש בה שוב ושוב במהלך השנים האחרונות. הוא מוותר על הטלפרומפטר ועל דף המסרים, כביכול מוותר על הרטוריקה כליל, בשביל לחגוג עם הקהל את עצם קיומו. קמלה האריס וטים וולץ דיברו על "חדווה" - joy. טראמפ פשוט ביצע אותה.

הדבר היחיד שטראמפ ואני חולקים הוא אותו תאריך יום הולדת. אינני תומכת ברוב עקרונות המדיניות שלו, וסגנונו הפופוליסטי פגע קשות בשיח הציבורי הבינלאומי. אך יש להודות שטראמפ הצליח להיתפס בעיני שני המחנות הפוליטיים כאדם אותנטי ואמין יותר מקמלה האריס, וזהו בעיניי המפתח לניצחונו בבחירות של 2024. זה אולי מפתיע, בהתחשב בשקריו הבוטים ובבדיותיו היום-יומיות, אך אין בהכרח קשר בין האמת לבין רושם הכנות והאותנטיות. אדם יכול לשקר ועדיין להיתפס כנאמן לעצמו, כמי שתוכו כבד. הבוטות של טראמפ והתחושה שאינו מסנן את התבטאויותיו, גם במחיר של שערוריות ציבוריות, תרמו בעקביות לרושם האותנטיות והפכו אותו לכוכב אלגוריתמי ברשתות החברתיות. האמירות הפרובוקטיביות והכפירה בכללי התקינות הפוליטית הן שהעניקו לאותנטיות שלו תוקף.

כנות ואותנטיות הפכו לתכונות נערצות בעידן הנוכחי, ואנשי ציבור מקבלים לגיטימציה לאמירות ומעשים בשם הערכים האלה. גם המתנגדים הפוליטיים נוטים להעריך אותן ולומר: "הוא אומר דברים נוראים, אבל לפחות אנחנו יודעים מי הוא". כבר בקמפיין הראשון שלו נתפס טראמפ כמועמד אותנטי, בייחוד לעומת הילרי קלינטון, שנראתה ממסדית וצבועה. קמלה האריס אינה קלינטון, אך "בעיית האותנטיות" שלה התגלתה כבר בתחילת הקמפיין; אחת הטענות נגדה הייתה שהיא משנה את סגנונה ואפילו את המבטא שבו היא מדברת, ולמעשה מגמישה את זהותה האתנית והפוליטית לפי הנמענים שמולה.

הטענה הזו חושפת את מהות הדרישה הפופוליסטית לאותנטיות: זוהי דרישה להומוגניות וקוהרנטיות מוחלטת של העצמי - "אני" אחיד, עקבי, נטול סתירות ומורכבות, כה פשוט ויציב עד ששום מפגש עם המציאות אינו משנה אותו. כך בדיוק נתפס טראמפ - אדם שנדמה כי כמעט לא השתנה בעשור האחרון. זוהי אותנטיות מהותנית של טרום עידן הנאורות, שלפיה האדם נידון להיות מי שהוא ואינו יכול או צריך לעצב את זהותו, אך אין זה הצו העתיק "דע את עצמך", אלא פשוט "היה אתה". כאן הסנטימנט השמרני מתמזג היטב עם פוליטיקת הזהויות הפרוגרסיבית, שלכאורה מאפשרת לאדם לבחור את זהותו, אך משזו הוצהרה גם היא נדרשת להיות יציבה ועקבית. אפילו השיח הפרוגרסיבי על "הצטלבות" זהויות, בפרשנות הפופולרית שלו, נותן לגיטימציה רק למיזוג בין זהויות מיעוט מסוימות. קמלה האריס הייתה אמורה להשתלב בשיח הזה בטבעיות כבת תערובת למיעוטים באמריקה, אבל התחושה שהיא מזדהה עם זהות המיעוט שלה ומתנערת ממנה חליפות נתפסה כחוסר אמינות גם בקרב המחנה שלה. מי שסוטה מהתביעה לאותנטיות טוטלית - נענש.

הדמוקרטים ניסו כמעט הכול: ממים מצחיקים ברשתות החברתיות להגברת ה"רילייטביליות" של האריס, וסרטונים שבהם היא מבשלת, מטיילת בין דוכני מזון מהיר, חולקת את אהבתה לחטיפים ומציגה את כישורי הריקוד שלה. הם גייסו כשותף לסגנות את טים וולץ, שניחן ברושם של אותנטיות טבעית. אבל למרות כל אלה האריס לא נתפסה כדמות מעוררת אמון מספיק, ולעומת טראמפ היא הצטיירה כאשת ממסד מחושבת שדיבורה מגושם וחשוד. כמובן שהיותה אישה, ובפרט אישה ללא ילדים, הגביר את חוסר המוכנות של רבים להאמין לה.

קל לפטור את מצביעי טראמפ כפתיים שמוקסמים בקלות מהאותנטיות של האיש, אבל למעשה הערצת האותנטיות משותפת לשני המחנות הפוליטיים. אותם מצביעים שדחו בשאט נפש את טראמפ נשבו בקסמו של שיח האותנטיות של טיילור סוויפט שהתנגדה לטראמפ, למשל. למרות ההבדל המכריע בין אותנטיות שמקדמת גזענות ואלים לבין כזו שמקדמת קרבה ואחוה, שני המקרים מקדמים את "כלכלת האותנטיות", שבה נאמנות לעצמך נמצאת מעל הכול ומיתרגמת לעיתים קרובות להון ממשי בשוק הסחורות. בין שטראמפ אותנטי "באמת" ובין שהוא רק עושה רושם כזה ולמעשה מהלכוי מהונדסים, הוא משתתף בשיח ציבורי הולך ומתרחב שבו הציווי החלול "להיות מי שאתה" מקבל ערך גבוה יותר מאשר חמלה ואמת.

ננה אריאל היא מחברת, חוקרת ומרצה לרטוריקה, תרבות המילה והספר ומדעי הלמידה בפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטת תל אביב.

הדור הליברלי יורד מהבמה

גל כץ

התופעה הדרמטית ביותר, אולי, בניצחון של טראמפ בשבוע שעבר היא ההצלחה הניכרת שלו בקרב מצביעים בני פחות משלושים. סטודנטית שלי באוניברסיטת קולומביה סיפרה לי בלחש ש"כמה בנים במעונות חגגו את הניצחון". היא רצתה לדבר בשיעור על טראמפ כפשיסט אבל בסוף מיתנה את דבריה כי חששה ש"מישהו יתנגד" והיא לא תוכל לעצור את הדמעות.

הקשבתי לה בתדהמה: לפני חמש שנים, אפילו שנתיים, דבר כזה לא היה עולה על הדעת. אם היו ימנים בקרב הסטודנטים שלי, הם נותרו בארון. לליברלים הייתה אחיזה מוחלטת באוניברסיטאות העילית ובמוסדות קובעי טעם אחרים, והפרשנים פטפטו את עצמם לדעת שזו רק ההתחלה: הצעירים והמהגרים יהפכו את אמריקה, ואת המערב בכלל, ליותר ויותר שוחרי שוויון וזכויות מיעוטים. המילניאלים יהיו עמוד הענן שלפני המחנה. אלא שהדטרמיניזם הליברלי קרס תחת כובד הסתירות הפנימיות של הדור שהיה אמור להגשים אותו. הדעות האנטי-פריבילגיות התאפשרו רק הודות לפריבילגיות העצומות שצברו סבינו והורינו אחרי מלחמת העולם השנייה.

בעקבות הניצחון (או התבוסה) התנסח בראשי מונולוג על סופה של התקופה שבה חיינו, על התקוות שגילמנו כשבאנו בגיל עשרים אל העיר הגדולה ועל ההתפכחות עם כניסתנו לגיל העמידה.

לפני עשרים שנה השותף שלנו לדירה התחיל ללבוש "סקיני ג'ינס" ולבלות בֶּר תל אביבי מסתורי בשם "הריף ראף" (ידענו לקרוא לכך בשם רק בדיעבד: הוא נהיה "היפסטר"). בגילמן, בניין הפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטת תל אביב, התחלנו לציין את "יום הנכבה", ובהפגנות שלום נופפנו לשלום לפרופסוריות מ"השמאל הרדיקלי". בעצם, המילה "שלום" יצאה מהאופנה? למדנו לדבר על "דיכוי" או על "צדק". האינתיפאדה נגמרה, גם המלחמה בעיראק. ההתנתקות בוצעה. בקורס בשם "אינדיווידואליות פמיניסטית פוסטמודרנית" השתמשנו לראשונה במילה "קוויר" ומישהו "הזדהה" כ"גבר טרנס מזרחי". הבורסות קרסו, אובמה עלה. בבוקר שאחרי בכינו מהתרגשות. בכינו גם כאשר בתל אביב הוקמו אוהלים ובקהיר יצאו המונים לרחובות (היינו אירוניים מבחוץ אך רגשניים מבפנים). גילינו שיש "התחממות גלובלית" ובהמשך אף "קטסטרופה אקלימית", אבל אובמה ואנגלה מרקל עזרו לנו לשמור על אופטימיות מסוימת, אירונית. עברנו לברלין.

ההוויה קדמה להכרה. רק בסביבות 2010 זכינו לתודעת עצמנו: אנחנו היינו ראשוני ה"מילניאלים", הדור הליברלי ביותר בהיסטוריה. היינו העתיד.

כמו כל זיכרון, גם המונולוג הזה משקף מידה רבה של פנטזיה. אפשר לומר שעצם ההזדהות עם קטגוריה דורית שהומצאה באמריקה היא פנטזיה שברחה מהמציאות הישראלית, שבה בני דורנו רק נעשו ימניים יותר. לא בכדי אני ורבים אחרים עברנו לברלין, ובהמשך אף לנוי יורק (גם השותף ההיפסטר שלי, אגב). אבל כעת נראה שהמילניאליות הייתה פנטזיה גם באמריקה ובאירופה; חלום של דור אורבני מפונק שנועד סביב נפילת החומה בברלין וגדל אל תוך הפקס אמריקנה של שנות התשעים. ובכל זאת, חשוב להיות סלחניים כלפי הפנטזיות שלנו, להתענג עליהן כל עוד הן שם. כל עידן היסטורי ברגע התרחשות הוא הפנטזיה של הדור שחי אותו. אולי ההתפכחות מהפנטזיה של הדור היא לא במפגש עם המציאות כשלעצמה אלא ביכולת להתרגש מפנטזיה חדשה, עדכנית יותר.

מאז נעורינו בשנות התשעים, הגידול בחירויות הליברליות והקפיצה הטכנולוגית העצומה ביצירת מידע והפצתו כוננו סובייקט שלא מפסיק לדבר, להזדהות ולומר את האמת, שקוף לכאורה לעצמו ולאחרים, אבל בה בעת שטוף אשמה ופרנואידי להחריד. כל כך הרבה אמת, עד שהנפש של הדור הבא משתוקקת אל השקר - מפורש, נשגב ויצירתי יותר מהשקרים הקטנים שלנו. כמו בימי הביניים, ההמון נוהה אחר אבירים שמספרים מעשיות על הרג דרקונים, הדיפת הברברים וגאולה.

באופן ניטשיאני משהו, אני מבין את הגאוניות הדמונית של טראמפ לא ביכולת לשנות את מהלך ההיסטוריה אלא בהיותו מופע של אמת, המשורר הדיוניסי של פנטזיה חדשה. עוד ב-2016 הוא סימן שרגע היסטורי נגמר - בדיוק כשחשבנו שהיינו בשיאו - וב-2024 נראה שאין מנוס מלהסכים. כמו דיימונים אחרים (סוקרטס, יוליוס קיסר, ישוע), סביר שהכנסייה שלו תתבסס דווקא בהובלת מישוה אחר, צעיר ושיטתי בהרבה. מי יהיה האוגוסטוס או הפאולוס של טראמפ? אולי ג'יי. די. ואנס או אילון מאסק, על כדור הארץ או במאדים.

אינני אופטימי במיוחד. ייתכן מאוד שהכוכב שלנו יעלה בדם, אש ותימרות עשן. כמו "עיר האלוהים" של חכמי ימי הביניים, מושבות במאדים יצילו רק מתי מעט, אם בכלל. ובכל זאת, יש נחמה מסוימת ואף התעלות רוח ברגעים שכאלה, שבהם עוד דטרמיניזם מתגלה כמופרך והפתיחות הרדיקלית של הזמן ההיסטורי והפנטזיה האנושית - ולכן גם של האפשרות הפוליטית - זוכה לאישור מחודש. היינו העתיד, אך כשהעתיד בא התברר שנהיינו העבר.

ד"ר גל כץ הוא פסיכואנליטיקאי שחי בארצות הברית. הוא מלמד פילוסופיה בקולומביה ובאוניברסיטת ניו יורק.

חוסר אמון בהבדל

במערכת הבחירות הנוכחית לנשיאות ארצות הברית הופיע שוב אותו "מס" ויראלי שרץ ברשתות החברתיות בזמן בחירות 2020 - איור שהציג את ההבדלים בין המועמד הדמוקרטי למועמד הרפובליקני כהבדל בין שני מפציצי בי-52. האחד מקושט בסיסמאות הווק ודגל הלהט"בים, והשני קירח, ללא קישוטים. אותו מס חזר וכבש במיוחד את הרשתות בעולם הערבי ערב ניצחונו של טראמפ.

לא צריך להיות מומחה למזרח התיכון או לפסיכולוגיית ההמונים כדי לנחש איזה מן המטוסים ייצג את איזה מן המועמדים, ולמעשה היה אפשר להיתקל בהלך רוח כזה בעולם הערבי עוד בימי העיתונות הכתובה, טרום ימי הרשתות החברתיות והמרשתת. שיח זה שיקף הרבה מדפוסי היחס של תנועות השחרור הלאומי בדרום הגלובלי לדמוקרטיית של הצפון בכלל ולזו האמריקנית בפרט. אחרי הכול, עמים וחברות של מה שלימים ייקרא העולם השלישי היו נתונים לשליטה ודיכוי קולוניאלי מצד מעצמות שהתנהלו באופן דמוקרטי בארצות המוצא שלהן. מכאן נגזרת הגישה לפוליטיקה של ארצות הברית.

מאז סוף מלחמת העולם השנייה ועד ימינו התברר לא פעם שבסוגיות הנוגעות לשחרור לאומי דווקא הפוליטיקאים השמרנים היו פחות ניציים בהשוואה ליריביהם משמאל. כזה הוא למשל המקרה של דה גול השמרן, שהכריע בשאלה האלג'יראית והכיר בעצמאות אלג'יר, לעומת ניצי הממשלה הסוציאליסטית שקדמה לו.

לא פעם צצים קולות בעולם הערבי שמצדדים דווקא בשמרנים במערב, או רואים בהם את הרע במיעוטו. אין לראות באותה העדפה לשמרנים משנה סדורה שמנוגדת לשכל הישר, אלא התרסה והבעת מחאה וחוסר אמון בחשיבות של דקויות ההבדלים בין הגופים הפוליטיים השונים בתוך אותן מעצמות בכלל ובארצות הברית בפרט. אותה ארצות הברית שלימים, תוך שימוש ברטוריקת המלחמה הקרה, תמלא את "החלל" שהותירו מעצמות אירופה המצטמקות בזירה הבינלאומית. אלה היו פני הדברים בקרב רבים בעולם הערבי כבר במה שנחשב ל"ימים כתיקונם". שנה של קטל המוני חסר תקדים בעזה בגיבוי אמריקני ומערבי, והאכזבה מהצלחת הפוליטיקה הממסדית להכיל את השפעת תנועת המחאה נגד המלחמה, העמיקו את תחושת הניכור וחוסר העניין במתרחש בתוך החברה והפוליטיקה האמריקנית לממדים חסרי תקדים, מתוך אמונה רווחת שאין שום הבדלים בין המחנות במה שנוגע לסוגיה הפלסטינית ולשאר סוגיות קשורות. לפי גישה זו, הסוגיות האחרות (סכנת הפופוליזם לדמוקרטיה, זכויות אזרחיות בתוך אותה מדינה, סוגיית האקלים) אינן צריכות לעניין את הערבים. אדרבא, חוגים מסוימים אינם רואים שום פסול בחלק מהעמדות של טראמפ וסגנו בכל מה שנוגע לענייני משפחה, מגדר ועוד שלל נושאים. כך או כך, מנקודת מבטם של בני עמים שחלקם נתונים למשטר צבאי התנחלותי, חלקם נמצאים זה יותר משנה בתוך שדה של קטל ורעב תחום בת"ל, וחלקם צופים במתרחש באוזלת יד, סוגיות אלו הן עניין של מותרות.

התגובות בישראל למערכות הבחירות האמריקניות נעשו ברבות השנים דו-קוטביות לא פחות מאשר בארצות הברית, והן הורגשו ביתר שאת אחרי שובו של טראמפ. מצד אחד ניכרת אכזבה ובהלה בחוגי הציונות הליברלית, שמשוועים ליום שבו ישראל תתקבל כדת וכדין למועדון "העולם החופשי". אלה ציבורים שהשלכות הפופוליזם האמריקני על הפופוליזם הישראלי מדירות שינה מעיניהם, ושסוגיות כמו חירות הפרט, זכויות להט"בים או אפילו סוגיית האקלים קרובות לליבם. לעומתם, חוגי הימין

הפופוליסטי והמתנחלי שרויים בתחושת אופוריה ושמחה לאידם של אותם "שמאלנים" ישראלים ואמריקנים כאחד. חלקם אפילו רואים בטרמפ נציג אותנטי של ערכי החירות והדמוקרטיה כפי שהיו אמורים להיות. אחרים לא רואים בו יותר מאשר גוי שהאל רתם כדי לשרת את עמו ולקרר את הגאולה.

בשונה מישראל, בעולם הערבי לא רווחת אותה תחושה של גורל השזור בגורלה של ארצות הברית, והמערכת פוליטית אינה דו-קוטבית - לא ביחסים בין מדינות ערב ולא בתוך כל מדינה ומדינה (בניגוד לדימוי הנוח של "שיח הצירים" בתפיסה הישראלית הרווחת), ואף לא בסוגיית חזרתו של טראמפ. אם אפשר להצביע על קוטביות כלשהי בתגובות לבחירתו של טראמפ, זו תהיה "רב-קוטביות" של תוהו ובוהו.

כך למשל, עיתונאים תומכי משטר במצרים מצפים שכל חבר בתנועת האחים המוסלמים וכל מתנגדי המשטר האחרים יהיו שרויים עכשיו באבל, מאחר שהמפלגה הדמוקרטית והממשלים של אובמה ושל ביידן הוצגו בתקשורת הממסדית המצרית במשך שנים כבעלי בריתם של האחים המוסלמים, וכעת מותר, לדידם, לשמוח לאידם של כל אלה. לעומת זאת, חלק מהאופוזיציונרים הסורים, אסלאמיסטים וגם "ליברלים", זוכרים לטרמפ דווקא את היציאה מהסכם הגרעין האיראני ואת חיסול סולימני, וכעת בעקבות בחירתו שמחים לנוכח תוגת האיראנים. אחים מוסלמים אחרים שמחים לאידה של האריס כעונש על הגיבוי שהעניקה לישראל; משכילים שמחים לאידם של משכילים אחרים שלכאורה "תלו תקוות" בהאריס או אפילו העזו לטעון כי ניצחונה הוא יחסית ובהכללה גסה "הרע במיעוטו"; וכן הלאה. חייזר שזה עתה נחת ממאדים והעיף מבט ברשתות הערביות עשוי להתרשם כי כולם כמעט שמחים לאידם של כולם.

ג'ואן רינאוי הוא מבקר תרבות ומתרגם.

ההיסטוריה של הגבר המרושע

תהל פרוש

היבחרו של טראמפ לנשיאות ארצות הברית בפעם השנייה, והעובדה שעלה וצץ מהסדקים שנראה שההיסטוריה השליכה אותו אליהם, ממחישים וממחיזים את המציאות הדמונית שאנחנו חיים בה. הטמטום המופגן בציבור של טראמפ, גסות הרוח שלו, השחיתות שלו, המופקרות האינהרנטית שלו והרוע שלו מוחצנים כל כך עד שנדמה שאי-אפשר להעלות את כל כולו על הדעת אלא ביצירה גרוטסקית. ועם זאת טראמפ המפחיד הפך לטרמפ האהוב. הוא נבחר ברוב גדול והוא מקור השראה עיקרי ליצורי סדקים אפלים בכל העולם. רוחו מרחפת מעל הממשלה המושחתת והמופקרת שלנו ותלך ותרחף גם מעל ממשלות אחרות בעולם. כאילו נמחק זיכרון המאה הקודמת על עריציה והאסונות שלה.

איך קרה שאלה מושאי האהבה של האנושות? איך קרה שטרומפ אהוב האנשים? הרי הוא לא מקסים ולא מושך, ובכל זאת מפזר מקסם שווה שמושך אחריו המונים.

המצע המהותי שעל גבו תופעת טראמפ משגשגת וצומחת הוא משבר הגבריות. הדימוי של טראמפ מציע לגברים אמריקנים מוצא מן המשבר שבו הם נתונים. משבר הגבריות הזה נטוע עמוק בריאקציה לפמיניזם ולניאו-ליברליזם, ויש לו אינספור ביטויים. הבולטים בהם הם דמותו של המטיף השמרני והפופולרי, הפסיכולוג הקנדי ג'ורדן פיטרסון, שבספרו "12 כללים לחיים" קורא לחזור לגבריות שמרנית; תרבות קהילות האינסולים, שמתנזרים ממין שלא מרצון ומציגים את החסך שלהם כעוגן זהותי וכעוול חברתי המכוון כלפי גברים; גברי Herbivore היפנים, שבשל המשבר הכלכלי שפקד את המדינה החליטו להתפרק מהתפקיד המגדרי שלהם ולסגת מהמיניות המקובלת ועוד. המשבר מאופיין בחרדה עמוקה מאובדן גבריות, בהגדרתה המסורתית כגבריות מבוססת בעלות - על נשים, ילדים, אדמות, כסף ובכלל חומר במובנו הרחב.

משבר הגבריות מתהווה בתנועת מלקחיים במאה השנים האחרונות: מצד אחד, הפמיניזם שחרר נשים מבעלותם של גברים בחלקים רחבים של העולם והביא להתפרקות חומרית של גברים ושל רעיון הבעלות; מהצד האחר, הניאו-ליברליזם הביא את הכלכלה ואת עולם העבודה למשבר. גברים רבים נעשו מרוששים ואינם יכולים למלא את תפקידיהם המסורתיים במשפחה. הם עברו, אפשר לומר, לתפקד כנשים, כלומר כסובייקטים משוללי בעלות חומרית, ובמצב זה עליהם למצוא זהות ואחיזה בעולם. להתפרקות הפוליטית-נפשית הזו אני קוראת טסטריה, מלשון טסטיס - אשכים. זוהי המקבילה הגברית של ההיסטריה, המחלה הנפשית שזוהתה עם הרחם הנשי במאה התשע-עשרה ובתחילת המאה העשרים.

טסטריה היא פחד נפשי מהתפרקות נפשית ומגדרית, פחד מהומואיות, נשיות, דיפוזיה, חוסר החלטיות. גברים טסטריים חווים מלנכוליה, דיסוציאציה בעת מפגש מיני, התקפי פניקה ואגרסיה במצבים עמומים, תופעות אובססיביות קומפולסיביות סביב חפצים, אין אונות ואובדן תשוקה. במצבים קיצוניים טסטריה יכולה להביא לדיכאון, להתאבדות ולמעשי אלימות קשים. התופעות האלה מאפיינות את הקהל של טראמפ. במובן זה טראמפ מבטיח לבוחריו שאם יבחרו בו הגבריות שלהם תבריא, תשתקם. בלא מודע הקולקטיבי טראמפ הוא המרפא הגדול, הקוסם הגדול. הוא מבטיח לספק עבודה לגברים ולהחזיר להם מקום של כבוד במשפחה, ויותר מזה, הוא מבטיח לגברים לשלול מנשים את הזכות על גופן ועל הפריון שלהן. בדמיון הקולקטיבי הוא יחזיר לגברים את החומר שלהם.

אבל הדימוי של טראמפ כמושיע של הגבריות הקורסת עמוק אפילו יותר: הוא מגיע עד למשולש האדיפלי של פרויד, המכונן את התרבות. במשולש הזה הפעוט מתאהב באימו, משתוקק ומתאוה לה, ומפנטז על הסתלקותו של אביו כך שלא יפריע. מהר מאוד הוא מבין שאביו חזק יותר ממנו ופוחד שיפגע בו, וליתר דיוק - יסרס אותו. החרדה הזאת גורמת לו להפנות את אהבתו מהאם לאב, והוא מזדהה עם האב וחוקיו וכך מפתח את הסופר-אגו - הרשות הפנימית המצייתת לנורמה. אלא שאם החומר נעלם, גם המשולש האדיפלי מתרסק איתו. האב במשולש האדיפלי של המאה העשרים ואחת הוא אב חלש, עני, שאין לו מעמד וגם אין לו שליטה על אישה. מה יעשה הילד במצב הזה? את הפתרון מספק טראמפ. הוא יהיה

האב העשיר של בוחריו. בתוכנית הריאליטי שלו גילם טראמפ במשך 14 עונות את האב העשיר שמשחרר בני אדם מהגורל המשפחתי באופן רדיקלי: לא רק שאפשר להיפטר מהאב הלא רצוי, העני, אפשר גם לאמץ איזה אבא עשיר שרוצים. זוהי בחירה פסיכולוגית מרחיקת לכת של מי שהטסטריה רובצת לפתחם.

בחירתו של טראמפ לנשיאות ארצות הברית צריכה לכן לעורר ארכיטיפים שיבואו ויקבלו צורה מול הארכיטיפים שטראמפ מגלם. בחירתו צריכה לעורר יללה ונהמה מעמקי התודעה והגוף, עצב נורא, התנערות מוחלטת.

תהל פרוש היא סופרת, משוררת, חוקרת ספרות, פסיכולוגית ומלמדת באוניברסיטת תל אביב. ספר המסות שלה סיבות להישאר יצא השנה בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

השפלה נאותה

מיכאל זכים

בתוכנית הריאליטי "המתמחה", בכיכובו של דונלד טראמפ, ששודרה במשך 12 שנים עד ערב כניסתו לפוליטיקה, התמודדו שורה של משתתפים על מקום עבודה בחברה של טראמפ. לקראת סיום כל פרק הישיר טראמפ מבט אל אחד המתמודדים והכריז "אתה מפוטר!". הגזרה הזאת נעשתה למותג של התוכנית, וגם הפכה לחלק מהשפה המדוברת של החברה האמריקנית. טראמפ, אדם גס רוח במופגן ומי שבז להתנהגות נאותה, דאג להשפיל לעיני עשרות מיליוני צופים מדי שבוע קבוצה של מועמדים בוגרי תוכניות ניהול ומינהל יוקרתיות, נציגים מובהקים של האליטה הכלכלית, שכל תאגיד היה רוצה להעסיק אותם.

הפיטורים של בני האליטות מתמצתים את הדימוי הציבורי שטראמפ קנה לעצמו. הדבר מתחדד בהשוואה לקודמו בבית הלבן, ברק אובמה, שנמנע מכל מצב שכזה. אובמה חיבק את בני המעמד העסקי הזה וצירף אותם לצמרת הכלכלית של ממשלו. מדובר בשורה של אנשי וול סטריט ויוצאי הממשל של ביל קלינטון, שפעל בזמנו כדי לבטל את הפיקוח הממשלתי על ההון. מדיניות זאת הובילה היישר למשבר של 2008. למרות זאת, אובמה ראה לנכון לאייש את משרות המפתח במשרד האוצר באותם אנשים שלמעשה הביאו למפלה הפיננסית. הוא הצטייר כמי שאינו מסוגל להגיד "אתה מפוטר", בוודאי לא לנציגי עולם התאגידים. לא מפתיע אפוא שהמהלך שפתח את שנות שלטונו של אובמה היה הענקת 306 מיליארד דולר לבנק סיטיגרופ, שחלק מהקבינט הכלכלי החדש היה קשור אליו (ערך מניות הבנק קפץ ב-58 אחוזים ביום שבו הוכרז על חבילת הסיוע).

האפיזודה הזו ממחישה את המשבר הפוליטי והמוסרי בארצות הברית. אפשר להעמיד לצידה אפיזודה שנייה, שהתרחשה בזמן מסע הבחירות לנשיאות ב-2016. שני המועמדים, דונלד טראמפ והילרי קלינטון, זומנו לסדרה של עימותים טלוויזיוניים. באחד מהם פנה המנחה לטראמפ והציג שאלה נוקבת: האם זה נכון שהוא חומק זה שנים מתשלום מיסים למדינה? טראמפ היסס קלות, ואז השיב בבטחה ואישר את הטענה. בוודאי, הוא הודיע, ואין בכך כל פגם, שהרי הוא לא עבר על שום חוק. למה שיוציא מכיסו כשאינו חייב? או אז הפנה טראמפ מבט אל עבר קלינטון - ולדעתי באותו רגע הוכרעו הבחירות - וקבע שגם התורמים הגדולים שלה אינם משלמים מיסים. "הרי אני מכיר אותם אישית". אך בניגוד אליו, קלינטון כיהנה בקונגרס; אם העניין היה כל כך חשוב, הוא טען, מדוע הסנטורית הנכבדה לא טרחה ליזום חקיקה כדי לסתום את הפרצות במערכת המיסוי, המתירה לעשירי האומה שלא לשלם את חלקם למדינה?

אין להתפלא אפוא שאת ארצות הברית הציפה בשנים אחרונות מחאה פופוליסטית. לפופוליזם היסטוריה ארוכה באמריקה. מקור המילה הוא בשם מפלגה שהתאגדה בשנות התשעים של המאה התשע-עשרה כדי לקרוא תיגר על הדואופול של הדמוקרטים והרפובליקאים, שיחד ניהלו את המדינה בהתאם לתכתיבי התאגידים הגדולים. הפופוליסטים חרטו על דגלם התנגדות להשתלטות ההון על השלטון ודרשו שינויים מרחיקי לכת במבנה המשק, בין השאר הלאמת התחבורה, הוצאת השליטה בערך הכסף מידי הבנקים, הנהגת מיסוי מתקדם וקידום זכויות של שכירים.

אולם בל יתקבל בטעות הרושם שטראמפ הוא פופוליסט. אין הוא לוחם צדק חברתי או מנהיג מדיניות של חלוקה מחדש של משאבי החברה. כלל וכלל לא. מדובר באדם שאין לו כל עניין בשוויון או ברווחת האזרח, אלא רק ברווחים. אך הוא השכיל הן לזהות את הייאוש הגובר בקרב הציבור האמריקני מהמערכת המושחתת, הרשומה על שם שתי המפלגות, והן לנתב את הייאוש הזה למטרותיו. טראמפ אומנם קורא תיגר על מדיניות ה"עסקים כרגיל", אך אין הוא מתכוון לפתור את המצוקה, רק לנצל אותה.

פרופ' מיכאל זכים הוא מרצה להיסטוריה באוניברסיטת תל אביב וחוקר את תולדות הקפיטליזם.

קדחת טראמפ

יוספה רז

קדחת טראמפ, ועזה עי של חורבות, אין דין ואין דיון, קדחת כתומה כמו שרפות במפעלי כימיקלים. בלבול כעונש. הענווה שהייתה חסרה לדמוקרטים, ג'ו ביידן כמו המלך ליר שלא רצה לוותר על הממלכה. בסיפור מדע בדיוני של ג'יי.סי. בלארד יש פסיכוזה שמתפשטת. כולם מרוקנים בריכות שחייה, משוכנעים

שטסו לחלל ומסתתרים בבתים במשך היום. מחלת נפש אמריקנית, כולם חושבים שהם הגיבורים בסרט. טראמפ מלשון "trumpet" - חצוצרה או נְבֵל יהודי, קול מבשר, חדק של פיל, חותם של דבורה. טראמפ של חופש, טראמפ של הבשורה הטובה. ועוד פירושים מילוניים ל-trump:- להפליץ בקול. לצעוד. משמעות אחרת: משהו קטן שלא שווה הרבה. משמעות אחרת: לרמות, לשקר. קלף מנצח, "לוקח" את שאר הקלפים בתור. סוג של משחק קלפים מיושן. לצאת מזה טוב. חסימה, עצירה, חוסר יכולת להתקדם. חסם בדרך. שטן. להכריח אדם לשחק את הקלפים שלו. אדם מצוין. ממש מלך. באוסטרליה וניו זילנד: אדם בשלטון. לחסום, לדחוף למישהו. להמציא, לפברק, לזייף. "לטראמפר" סיפור על עגל ותרנגול. כשהגורל רוצה לטראמפר את האנושות.

המשוררים הרומנטיים העריצו את הביטוי בעל פה - את הזמרים, את הלוחשים, את המתנבאים - דווקא בזמן שהמילה המודפסת השתלטה על המרחב הציבורי: העיתונים, הספרים הזולים. אפשר לפנות לאטימולוגיה כשנגמרות המילים, כשהן מתרוקנות ממשמעות. אנשים דוחפים אחד את השני, יורים אחד על השני, ובינתיים אפשר לשחק משחק קלפים מיושן. אבד עליו הכלח. קרנבל.

בילדותי קראתי סיפורים על משפחה ענייה אך טובה של יהודים מהגרים שגרו במזרח התחתון של ניו יורק, השתדלו תמיד לשמור על בגדים נקיים, לחמם את המיטה עם לבנה חמה עטופה במגבת, הילדות היו חוסכות פרוטות כדי לקנות מלפפון חמוץ או עוגיות סוג ב'. היו הולכות לספרייה כל שבוע, היו מקבלות ביקורים מעובדת סוציאלית נחמדה, עם חולצות לבנות מצוחצחות, שבעצם הייתה די ענייה כמוהן. חגגו יחד סוכות, ואולי שמחת תורה. על פסל החירות כתוב "הביאו לי את העיניים שלכם, את הרעבים שלכם".

רציתי להגיד גם משהו על המבטא הניו יורקי שלו, שהזכיר לי את הסיפורים על המהגרים ואת המלפפונים החמוצים, ואיזה משהו חם ואמיתי שנשאר תמיד, בלי קשר לניצחון מפלגה זו או אחרת, הרוח הפתאומית ביציאה מהרכבת התחתית, הבייגלים והקפה החמוץ (הרבה מדוכני העיתונים כבר אינם פועלים ובמקומם מוכרים אוזניות זולות). משהו שמתנגד לפלסטיק, לפאסיב אגרסיב, לשכנים שמצדדים בחוקים (אי-אפשר לשים פה את העגלה, לפי החוק אסור לחסום את הכניסה, זה מהווה סיכון בעת שרפה).

באמריקה מדברים על קהילתיות והדדיות כשכולם מתבצרים בתוך הבתים. באחת מעצרות הבחירות האחרונות של הרפובליקנים בגני מדיסון, בעיר ניו יורק, הקומיקאי טוני הינצ'קליפ קרא לפוארטו ריקו "אי של אשפה צפה", וכל הפוארטו-ריקנים נעלבו, אבל לא מספיק להזיז את הבוחרים במדינות המתנדנדות. הבתים שם בחוף המזרחי סולידיים - לא ייפול עליהם טיל. כלומר אם ייפול עליהם טיל זה יהיה כבר סוף העולם, לא משהו שאפשר להכיל אותו בקלות כמו שאנחנו למדנו - להכיל טיל פה טיל שם, מקסימום נעשה שיפוץ. בפרוורים הבתים גדולים, רחבי ידיים, יש בהם עליית גג ומרתף, חדרי משחקים, מקום למשחקי וידיאו. מזווה מלא כל טוב. כאן בקצוות האימפריה אנחנו חיים לרוב בדירות, ויש שוני בגוונים, בקרבה לבית קפה, בבלטות במקלחת. אפשר לגוון במטבחים. בסוף נפגשים עם השכנים במקלט. אבל אם אתה גר בבית כזה עם חצר, וגראז', ונדנדות, אז בטח כל השאר נראה כמו אי של אשפה, גם המזרח התיכון, אי של אשפה, בטח עזה היא אי של אשפה. מה אנחנו רבים פה בקצוות האימפריה, מה

אנחנו מתרגזים, פוחדים, מאיימים, מרימים את הקול. שמה יש בתים עם מרתף ובריכה, שמה מקבלים משלוחים מאמזון פעם פעמיים ביום. מודעה: "אולי היום אל תקנו משהו מהאינטרנט". אחר כך מחכים בתור כדי להחזיר מוצרים, והתור הוא כמו העונש על שמחת הקנייה בקליק, אנשים לבושים היטב כולם עם אוזניות אלחוטיות דוחפים את תאוותם חזרה לקרטונים.

ד"ר יוספה רז היא משוררת, מתרגמת ומרצה בכירה בחוג לשפה וספרות אנגלית באוניברסיטת חיפה.

ספרה *The Poetics of Prophecy: Modern Afterlives of a Biblical Tradition* ראה אור ב-2023

בהוצאת אוניברסיטת קיימברידג'.
